

MUZIKALE KRONIEK

Tentoonstelling-Nederl. Muzieklevens. 1)

We weten niet of het doorgedrongen is tot den kring van wat onder ons aan muziek en zang doet, namelijk dat er verleden jaar zomer van 6 Juni—6 Sept. in het Gemeente Museum van 's-Gravenhage een Tentoonstelling is gehouden die een beeld trachtte te geven van het Nederlandsche Muzieklevens gedurende 1600—1800.

We twijfelen er echter zeer sterk aan, daar, uitgezonderd een enkel krantenberichtje, we letterlijk nergens er iets over hebben aangetroffen of opgevangen uit bladen als „Standaard“, „Rotterdammer“ en „Nederlander“, dat wees op een intensieve belangstelling in dezen toch ook voor hen unieken muziekschouw.

Iets wat bepaald jammer is, omdat we weten dat er aan genoemde bladen, zij het dan niet geheel en al op historie ingestelden leven en werken, maar toch warm genoeg voelenden voor muziekgeschiedenis om er een visite aan zulk een belangrijke expositie voor over te hebben.

Daarom te betreuren, omdat er voor hen nu eens een prachtgelegenheid was geweest om unanimen en over heel de linie van het Christelijk publiek te kunnen verklaren dat het zoo'n lugubere tijd niet is geweest rond zestienhonderd, als permanent wordt voorgesteld, en dat, afgedacht van wat onze Calvinistische vadersen al of niet zouden hebben bedorven, het er toch in elk geval niet zoo hopeloos treurig uitzag als ons al jaren en jaren van Liberale en niet-Protestantische zijde werd ingeprent.

Want met recht spraken nu hier eens de steenen, d.w.z. de platen, schilderijen, de muziekdrukken, de geschriften, de muziekinstrumenten!

Reeds het voorbericht van den Catalogus moest erkennen, dat „Nederland bij nadere beschouwing „in die dagen veel meer heeft gepresteerd dan „men bij oppervlakkige beschouwing geneigd is „aan te nemen. Zoo werden, om een voorbeeld „te noemen, nergens ter wereld meer liederen gezongen dan juist bij ons, en de verschillende muziekcolleges in den lande zijn er om te getuigen „dat het „onmuzikale“ Nederland in de beoefening „van de toonkunst een levensbehoefte zag.“

Iets dat nog eens in denzelfden toonaard overgezet werd door den muzikrecensent van het Handelsblad, eerst voor zijn gewone lezers, later voor die van „Het Orgel“ van Juli 1936:

„Over het Nederlandsch muzieklevens van de zeventiende en de achttiende eeuw heeft de Nederlander, zelfs als hij musicus is, geen al te hoogdravende voorstelling. Was er „überhaupt“ iets van muzieklevens? — zoo vraagt hij zich misschien wel af, gedachtig aan het feit, dat ons land na Sweelinck geen componist van buitengewone, althans internationale betekenis heeft voortgebracht. En de niet-musicus vindt de quaestie „Nederlandsch Muzieklevens 1600—1800“ waarschijnlijk al heel onbelangrijk. Hij vereenzelvigd de Nederlandsche geschiedenis van dien tijd met de gebeurtenissen als den tachtigjarige oorlog, de slag bij Nieuwpoort, Prins Maurits, Prins Hendrik, de Ruyter, Tromp en andere zeehelden, Van Oldenbarnevelt, Stadhouder Willem III, Johan de Witt, de Dordtsche Synode, Hugo de Groot, de Zilvervloot, Oost- en West-Indische Compagnie, Rembrandt, Frans Hals, Jan Steen en andere schildergenoten; Vondel, Hooft, Huygens... Maar muziek? Zelfs van Sweelinck heeft hij nauwelijks een vaag idee.

Des te verrassender moet het voor hem wezen, wanneer hij op de tentoonstelling te 's-Gravenhage tot de ontdekking komt, dat er in ons land van 1600 tot 1800 wel degelijk en zeer intensief is gemusiceerd, op alle manieren en in alle standen, op straat en tehuis, bij hoog en laag. Dat kan hij niet alleen afleiden uit tal van documenten als muziek in handschrift en druk, geschriften, programma's, enz. enz., maar vooral ook direct en duidelijk zien door de verzamelde schilderijen, teekeningen, pastels, prenten, die het musiceeren in beeld brengen. Er werd in ons land gespeeld op clavocimbel, spinet, luit, viool, viola da gamba, violoncel, bek- en dwarsfluit, doedelzak en draailier, er werd solistisch en gezamenlijk gemusiceerd, er werd toneel gespeeld en gedanst met muziek.“

Een inzicht waarvoor we alvast dankbaar kunnen zijn, ook al mist het nog den dieperen blik die zich bewust realiseert onder welken druk der omstandigheden al deze muziekgebeurtenissen zich hebben kunnen ontwikkelen.

Want het is wel bevredigend te lezen, dat er nergens ter wereld meer gezongen is dan ten onzent en dat de muziekcolleges er zijn om nog meer te helpen bewijzen, maar algeheele voldoening geeft pas de historische bewijsvoering van wat er alzo gezongen werd en wie dat deden en wie in hoofdzaak den stoot gaven tot de oprichting dier muziekcollegia, kortom door wie dat allemaal beïnvloed werd en onderhouden; dat die geweldige zanganimositeit zich concentreerde om het geestelijk, stichtelijk en vaderlandsch lied — Schriftuurlijke Liedekens en Geuzenlied-boeken; en dat tal van muziekcolleges, zooals het in 1590 te Amsterdam opgerichte, als hoofddoel bij hun samenkomsten stelden: de kun-

stig gezette veelstemmige psalmcompositie, evenals de latere „Philomuses“, die zich Sweelincks 2den Psalmbundel toegeëigend wisten.

En zoo is het ook wel aardig te vernemen „dat het werk van den organist en componist der Psalmen: Sweelinck, aan den ingang onzer tentoonstelling staat“, — „groeit en kracht staan aan het begin“ — maar zonder de erkenning dat het niets anders is geweest dan Gereformeerde interesse voor de Geneefsche melodieën, die Sweelinck geïnspireerd heeft tot een zoo kunstvolle behandeling, blijft al die „groeit en kracht“, die Sweelinck kon ontwikkelen toch een onbegrepen raadsel, en een niet te verklaren geheim.

Om nu echter niet in alleen critiek te vervallen over de leemten die er, dus beschouwd nog zijn in wat de schrijver onder „Het Muzieklevens in de 17e eeuw“ van bl. 1—19 van den Catalogus te berde brengt — niet genoeg kunnen wij loven het feit, dat deze eerste Haagsche Muziekexpositie er is geweest, die ons, behalve een schat van historische gegevens, bewaard in haar prachtig verzorgden en rijk geïllustreerden Catalogus, heeft getoond, dat ons vroeger Nederlandsch muzieklevens gelukkig zoo armlastig niet is geworden door zoogenaamd kerkelijk-inquisitoriale onderdrukking en vervolging als Jan en alleman gewoonlijk denkt, schrijft en laat drukken.

Dit is vóór alles, voor ons het gewichtigste punt, de eerste belangrijke stap vooruit, om in breede kringen een helderder licht te doen opgaan dan tot nu toe geschieden heeft over een tijdperk in onze muziekhistorie, doorlopend nog als donker bekeken, vaak echter met allerlei optische instrumenten, gelukkig van techniek en fabricage, en wat het ergste is, haast immer en altoos besmet en besmeurd door eenzijdig inzicht en ondoordacht vooroordeel.

Het slotwoord op Ds Haspers „Bijlage“ moest ik door bijzondere omstandigheden nog één week laten overstaan. J. Z.

ZENDING EN EVANGELISATIE

Eenheid der zendingskerken?

In ons zendingstijdschrift „De Macedoniër“ heeft Ds A. Pos, docent aan de Opleidingsschool te Djocja, zijn lezing geplaatst, door hem gehouden op de Algemeene Nederl. Zendingconferentie, October 1936, in twee vervolgartikelen.

Zij zijn zeer de moeite waard om gelezen en overdacht te worden. Ds Pos schrijft duidelijk en bezieland, en hij geeft degelijken inhoud. Hij doceert in den goeden zin van het woord.

Het is dan ook niet te verwonderen, dat op hem de klacht van toepassing is in het Febr. nummer: „dat er in „De Macedoniër“ nog al eens in vreemde talen wordt geschreven, zonder dat er een vertaling bij wordt gegeven“. Nu, Ds Pos maakt gebruik van Engelsche en Duitsche citaten, wat inderdaad voor menigen eenvoudigen lezer bezwaar opleveren zal. Maar of het artikel van Ds Bergema, waarmee nog maar een aanvang gemaakt is, over „Een standaardwerk voltooid“ meer en beter zal verstaan worden, betwijfelen wij. Wij nemen dit den schrijvers niet kwalijk; „De Macedoniër“ wordt steeds meer een zuiver wetenschappelijk tijdschrift, en zal daarom hoe langer hoe meer voor een beperkten kring van lezers gaan gelden.

Doch wij keeren tot ons onderwerp terug. Ds Pos gaf aan zijn lezing den titel: „Lessen op kerkelijk en geestelijk gebied“.

Na een breede inleiding behandelt hij de punten: verwondering en blijdschap, geestdrift en hoop, zelfverloochening en kruis, heroïsme en martelaarschap, gemeenschaps- en eenheidsbesef bij de jonge kerken.

Elk punt is de moeite van het nadenken waard. Talrijke lessen worden hier aan de kerken in het vaderland voorgedragen. Daarom reeds zouden wij deze lezing in handen wenschen van onze ouderlingen; het Engelsch en Duitsch zouden zij maar moeten overslaan, zoo noodig.

Op het laatste punt: het sterke besef van gemeenschap en het sterke verlangen naar eenheid, willen wij bijzonder de aandacht vestigen, omdat verschillende vragen bij het lezen in onze ziel zijn opgekomen; en aan een docent mag men zijn vragen wel voorleggen. Omdat wij al eens meer denzelfden toon hebben gehoord als hier, komen wij met onze bedenkingen maar voor den dag.

Over het sterke besef van gemeenschap zullen wij het zwijgen bewaren. Dit is niet zoo moeilijk te verstaan, als men de saambinding van het Inlandsche leven en van de volksgemeenschap ziet.

Maar hoe zit dat met de eenheid, of liever: met het verlangen naar eenheid?

Ds Pos begint zijn beschouwing hierover met deze woorden: „Gelijk het was in de Apostolische eeuw, dat zonder bepaalde uitwendige organisatie alle gemeenten zich één gevoelden, zoo is dat ook in de jonge kerken. Zij gevoelen zich, voorzover hun gezichtspunt reikt, één met al hun volksgenooten die Christus als hun Zaligmaker belijden.

Dat is de spontane reactie op de boodschap van het Evangelie. Wie zich kind van God weet, gevoelt zich ook één met alle kinderen Gods in het éne groote gezin van God, in het lichaam van Christus, dat de kerk is. In de jonge kerken verstaat men onze verschillen niet, omdat men er niet aan toe is, enz.“

Dat gevoelen van één zijn met alle ware geloovigen in Christus Jezus, is ook in de moederkerken aanwezig; het kon soms sterker zijn, maar de band van de gemeenschap der heiligen is er.

Maar de bedoeling van den schrijver is anders; hij ziet op de uitwendige eenheid, op het leven in één institutioneel verband. Ja, hij stelt het zelfs voor, dat ook dit uitwendige verband terzijde staat, en alleen de geestelijke eenheid met Christus geldt. De apostolische eeuw is daarin ten voorbeeld.

Maar is deze vergelijking juist? De „bepaalde uitwendige organisatie“ bleef ook toen niet uit. Bovendien, de geschiedenis der kerk sinds de apostolische eeuw is niet zonder gevolg gebleven. Er was toen eenheid, trots de zwakke uitwendige organisatie, en nu is die eenheid er niet meer.

Daarom struikelen wij over de opmerking: „In de jonge kerken verstaat men onze verschillen niet, omdat men er niet aan toe is.“ Is dat zoo?

In hetzelfde nummer van „De Macedoniër“, Januari 1937, heeft Ds van Eijk van Solo een artikel: „Een nieuwe Kristen-Djawa-beweging in Solo“, en daarin lezen wij o.a. deze woorden: „Onbedoeld suggereert men den jongen Christenen, dat zij met de heele ontwikkeling van het Christendom in het Westen niets te maken hebben; wat de kerk in strijd en worsteling gewonnen heeft aan inzicht in Gods Openbaring, is Westersch; zij kunnen dat gevoelig laten liggen, en hebben een roeping, een nieuw, een Oostersch Christendom van den voet af op te bouwen.“

De toon klinkt hier ietwat anders, dunkt ons, dan in de opmerking van Ds Pos. Natuurlijk is Ds Pos het met die gesignaleerde beweging niet eens; dat spreekt vanzelf! Maar als hij zegt, dat de jonge Christenen nog niet toe zijn aan onze verschillen, zou ik zeggen: maar zitten zij er niet midden in? Wij hebben hun toch ons Christelijk geloof gebracht als vrucht van de ontwikkeling van eeuwen. En de geloovige Inlanders op ons Zendingsveld (om daarbij te blijven) weten dat toch ook wel!

Wij vragen dus onwillekeurig: hebben onze Christenen voor hun besef aan het geloof in Christus genoeg? Zien zij de gereformeerde belijdenis maar over het hoofd, als zij met andere belijders van Christus in aanraking komen? En zoeken zij de eenheid in kerkelijke organisatie met deze broeders, omdat Christus alles is, en dat gereformeerde enz. als Westersch heel bijkomstig moet worden geacht?

Dan zou er wel wat tegenstelling zijn tusschen Ds Pos en Ds van Eijk. En dat kunnen wij moeilijk aannemen. Of ook, onze Christenen zouden om dien drang naar eenheid niet zoo als voorbeelden aan ons moeten worden voorgesteld, zooals Ds Pos doet, doch eerder moeten worden terecht gewezen.

Zoeken en begeeren van eenheid is er in de moederkerken ook, naar ik meen. De synode van Middelburg 1933 heeft dat wel weer laten zien. Is het misschien niet genoeg volgens Ds Pos? Hij schrijft tenminste: „De jonge kerken brengen aan de oude kerken een les omtrent de eenheid der kerk. Wij hebben nog wel in onze dogmatiek de locus over de kerk en als een van haar eigenschappen de eenheid, maar worden wij verteed door den ijver voor Gods huis, ook inzake de eenheid? Wij zoeken allerlei formuleringen om ons met een niet al te onrustig hart neer te kunnen leggen bij den bestaanden toestand...“

Zeker, Ds Pos hield dit referaat op een Alg. Zend. Conf., maar nu hij ze plaatst in ons gereformeed zendingstijdschrift, moeten wij ons zijn vermaning ook aantrekken.

En dan vraag ik aan onze broeder Pos: is uw beschuldiging juist inzake dat zoeken van allerlei formuleringen om als schuilplaats te dienen? Welke zijn dan die formuleringen? Moeten daar ook onze belijdenisschriften onder worden gerekend?

En zoo niet, indien Ds Pos die ook natuurlijk wil handhaven, voelt hij dan niet, dat het verlangen naar eenheid niet vervuld kan worden, omdat ze er niet is? Want met de belijdenis van Christus als Zaligmaker is men er niet: hier niet en op het zendingsveld niet.

Het is heel mooi, die wensch aan het einde van zijn artikelen: „Laat de oude kerken, en allen die bemoeienis hebben met de zending, alles vermijden wat de eenheid in de jonge kerken hinderen kan...“ natuurlijk, dat is heilige roeping. Maar dan toch met handhaving van wat wij zelf gelooven, en God in de historie der eeuwen ons als schat gegeven heeft, en wij ook aan onze Christenen op het zendingsveld hebben geleerd! Gelijk Ds Pos als docent dit ook aan de Opleidingsschool leert.

En gelooft dan Ds Pos niet met ons, dat dat sterke verlangen naar eenheid een droom is, een zoete, lieflijke droom, maar toch een droom? Of wil Ds Pos toch wat loslaten van wat wij

hebben? Het dat wij niet een in de huis, waar vinden? N kerken hebben, pr grijp het m onze belijde geen sprake

Wij zijn boek van zangenkwat vergeten! Eenheid tuz rein en de En ind ware is, aldaar tot Ten slott gehouden t Macedoniër der eenheid grondslag, te zijn.

Maar gau van dezen leek Ds P ding op n Macedoniër

OPV

De Paase gen van d Christelijk ten zij de de Scholer Allereers hart voor even voor dig onmis van het C Oost- en Van groot besturen l bepalingen het te beko linkstr. 3f En nu d weer ultne ter opinin van Prof. openingswv Barbas, d Tachtrecht zoo uitnen moeilijk is gen. Ik kie Prof. Di jaar, voor tekenis. O en ook vo van groote wekking b gen zeker

„Is ook zal het ee Lotman g dacht wort En ook zu in 1637 de aan ons v pakkende ften met en Kuypen dat Woort Woord de kracht gev verricht er onze schol zijn: sch

Bij hun De nage wij dan al rein gewel kloekmoed En het Heilige Sel de, zoo w bij het on Zie, zulk voor hun standers v

Op de Si kindervech naar het had een l terie in bit overtuiging De ouders,

1) Door een abuis mijnerzijds bleef deze copie helaas te lang liggen. K. S.